

for naturvidenskaberne. In vivo, udføres tests inden for et levende system, medens man in vitro forsker inden for isolerede og kontrollerede miljøer. Det computerbaserede ekspert-system i antropologien kan sammenlignes med in vitro-metoden. På denne måde kan strukturer være sammenhængende, men forenklede simuleringer af komplekse systemer af social indbyrdes afhængighed. Med disse begrænsninger in mente er det ikke overraskende, at der til dato kun har været et magert udkomme fra ekspertsystemer trods de gunstige udsigter, bortset fra den snævre brug inden for slægtskabsforskningen.

Men for den læser, som måtte have lyst til at udforske dette emne nærmere, kan Fischers introduktion have en vis interesse.

I kapitlerne 6 og 7 går Fischer nærmere ind på opbygningen af slægtskabsprogrammer, som godt nok er simple i formen, men svære at dechiffere og reproducere.

Fischer selv gør gennem hele bogen læseren opmærksom på, at brugen af ekspertsystemer vil kræve en egen indsats med henblik på at udvikle specielle programmeringsfærdigheder, hvormed man selv kan skabe sine egne programmer til at bearbejde feltdata.

På trods af at Fischer prøver at være så komplet og grundig som muligt, er det overraskende at han så eftertrykkeligt undlader at behandle et af de mest hotte emner i den aktuelle computerudvikling. For ud over den rene indsamling og bearbejdelse af data, må mangfoldighed og diskussion velsagtens anerkendes som primære dele af antropologi. Set ud fra denne synsvinkel må den nyfundne adgang til Internettet anses som en gunstig udvikling. Internettet, som for nylig er blevet tilgængeligt for store dele af verdens forskere, er et medie, som radikalt ændrer traditionelle publikationsformer, skaber diskussionsgrupper og workshops. Ironisk nok, er Fischer klar over potentialerne i Internettet, da han i et kort appendiks inviterer læserne til at kommunikere deres syn på hans bog og ligeledes koble sig til serveren på Centre for Social Anthropology and Computing ved University of Kent. Navngivet Lucy, til minde om Professor Lucy Mair, udgør serveren blot et af de mange formater, som eksisterer på Internettet. Serveren indeholder blandt andet en adgang til specialiserede arkivdata, feltnoter og programmer, som er udviklet af og for antropologer.

Generelt har Fischer prøvet at give et præcist overblik over de nyere udviklinger af

computerhardware og -software, som kan blive tilpasset antropologien. Denne fremstilling vil tiltrække mange læsere. Men uheldigvis er jeg bange for, at mange af disse læsere hurtigt vil falde fra, når de oplever en vildledende præsentation af et materiale, som er dybt præget af computereksperternes egen jargon. Så alt i alt kan bogen ikke leve op til forfatterens eget mål om at levere en klar og direkte guide til computerteknologien.

Glenn Swanson
Institut for Antropologi
Københavns Universitet

WILLIAM FODDY: *Constructing Questions for Interviews and Questionnaires. Theory and practice in social research.* Cambridge, New York & Melbourne: Cambridge University Press 1994. 228 sider. ISBN 0-521-46733-0 paperback, pris £10.95.

William Foddy har med denne bog sat sig for dels at levere en teori, der kan udgøre et grundlag for forståelsen af og dermed tilgangen til interviewsituationen, og dels med udgangspunkt i konkrete eksempler at give nogle helt konkrete råd og vejledninger i forbindelse med forskerens udarbejdelse af spørgsmål og i forhold til selve interviewsituationen. Denne opgave løser Foddy overbevisende.

Bogen omhandler forskellige aspekter af og problemer ved den kommunikative opnåelse af gensidig forståelse i interviewet. En gensidig forståelse, der vel at mærke vedrører enighed omkring betydningen af spørgsmål og svars ordlyd. Den centrale pointe er, at forskeren (eller udspørgeren) aktivt og eksplicit skal sikre sig, at spørgsmålets betydning og de forskellige svarmuligheder er forståelige for svarpersonen – ellers kan svaret ikke fortolkes korrekt. Forenklet kan bogen siges at være udtryk for en konstatering af, at det at stille mennesker spørgsmål i samfundsvidenskaben ikke blot medfører en rationel spørgsmål-svar-udveksling, men at dette også er en social udveksling med alle de komplikationer for forståelse og fortolkning, der følger hermed.

Det er ikke så simpelt at stille spørgsmål, der kan forstås sådan af den spurgte, at man kan bruge svaret på en måde, der er i overensstemmelse med den hensigt, man selv stillede spørgsmålet i. Foddys behandling af dette forhold tager udgangspunkt i teorien om social

interaktionisme, der gør det muligt for ham at illustrere den komplekse hermeneutiske proces, som foregår mellem udspørgeren og svarpersonen. Grundantagelsen fra social interaktionisme er, at et spørgsmåls betydning forstås ud fra den sociale situation mellem de samtalende, og at svarets udformning og indhold ikke kun er afhængig af svarpersonens forståelse af spørgsmålet, men også af et socialt ønske om at kommunikere i forhold til udspørgeren. Et svar er altså ikke bare dataudlevering, men er også en brik i en social kommunikation. Dette gælder ikke alene svar, der gives i interview, hvor interviewer og svarperson står ansigt til ansigt, det gælder også svar på spørgsmål i spørgeskemaer. Svarpersonen forsøger at give svar, som han eller hun mener, er sympatiske og i overensstemmelse med de forventninger, udspørgeren (personen, der udarbejdede spørgsmålene) giver udtryk for. Hyppigt er det tilfældet, at en svarperson modererer eller sågar helt ændrer den oprindelige ordlyds betydning for at kunne svare på et spørgsmål og dermed indgå i den kommunikative situation, som altså i sig selv opfattes som det primære i spørgsmål-svar-udvekslingen.

En væsentlig kvalitet ved bogen er, at den konsekvent og overbevisende identificerer centrale og ofte helt konkrete problematikker ved fremstilling af spørgsmål og fortolkning af svar. For eksempel giver Foddy det råd, at man ved udformningen af spørgsmål skal skrive ned (for sig selv), hvorfor man stiller dette spørgsmål; altså hvilken information man regner med at få ud af det, og hvad man kan bruge denne information til. Den enkle, men afgørende pointe i denne sammenhæng er, at hvis man ikke gør sig klart, hvilken type information man ønsker, så kan man ikke regne med, at man stiller de spørgsmål, der er relevante for den undersøgelse, man ønsker at foretage. I forhold til fortolkningen af informanternes svar bliver der ligeledes påpeget mange yderst relevante forhold. For eksempel at der ikke har kunnet demonstreres nogen væsentlig (kausal) sammenhæng mellem den indstilling, der gives udtryk for i svarene, og så den konkrete adfærd svarpersonen udviser. At der ikke er en sådan klar sammenhæng, bør nødvendigvis have konsekvenser for, hvordan man kan tillade sig at fortolke svar og – i forbindelse hermed – hvilke spørgsmål det er meningsfuldt at stille i et interview eller et spørgeskema. Påpegninger som disse er ikke udtryk for „fortænkte“ metodologiske speku-

lationer – bogen indeholder referencer til og eksempler fra en omfattende litteratur vedrørende interviewmetoder i samfundsvidenskaben, som rigt dokumenterer vigtigheden af overvejelserne og de konkrete forslag.

En indvending er forbundet med bogens opdeling i afgrænsede metodiske problemstillinger, der har til formål af give en overskuelig og fremadskridende gennemgang. Da problemstillingerne i den reelle interviewsituation netop *ikke* er afgrænsede, men alle er direkte og praktisk forbundne, finder man i hvert kapitel mere eller mindre summariske gentagelser af pointer fra andre kapitler. Det virker overflødigt, at man flere gange under læsningen af bogen bliver præsenteret for de samme ikke blot metodologiske pointer, men også empiriske eksempler. Men hvis man ønsker at anvende bogen som en salgs opslagsbog, kan det være en fordel, at de relevante forhold for en problemstilling præsenteres – hver gang. Derved kan man ved udarbejdning af spørgsmål eller bearbejdning af svar benytte indholdsfortegnelsen eller indekset til at finde en diskussion af et specifikt metodelateret problem. Følger man diskussionens henvisninger til øvrige, relaterede problematikker, vil man dog snart finde sig selv i gang med at læse hele bogen – problemerne er forbundne.

William Foddy tager afstand fra den enøjede positivisme, der antager, at videnskabelig metode er et spørgsmål om at indhente „virkelige facts“, som kan tale for sig selv. Men han er heller ikke af den opfattelse, at metode blot er et spørgsmål om at legitimere de resultater, forskeren under alle omstændigheder ville være nået frem til. Foddy forsøger derimod at integrere de komplekse kommunikative og forståelsesmæssige aspekter af spørge- og svarsituationen i en række konkrete anvisninger. Mange af anvisningerne forekommer umiddelbart banale og selvindlysende, men bogens mange eksempler fra samfundsvidenskabelige undersøgelser viser, at forskere ofte ikke har været opmærksomme på problematikkerne – de har i hvert fald ikke draget de nødvendige metodiske og analytiske konsekvenser. Alene ud fra denne betragtning kan bogen anbefales til dem, der beskæftiger sig med det at stille spørgsmål som en metode, hvorigennem de ønsker at opnå brugbare informationer.

John A. Larsen
Institut for Antropologi
Københavns Universitet